

Mål C-699/23

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

16 november 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Juzgado de Primera Instancia n.º 8 de Donostia – San Sebastián
(Spanien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

13 november 2023

Kärande:

FG

Svarande:

Caja Rural de Navarra, S.C.C.

Saken i målet vid den nationella domstolen

Avtal om hypotekslån – Uppläggningsavgift – Oskäligt villkor

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Artikel 267 FEUF – Begäran om förhandsavgörande rörande tolkning – Huruvida Tribunal Supremos (Högsta domstolen, Spanien) praxis rörande uppläggningsavgifter är förenlig med EU-domstolens praxis – Kriterier

Tolkningsfrågor

1. – Strider det mot principen om transparens att näringsidkaren tar ut en ”uppläggningsavgift” för att tillhandahålla vissa tjänster som denne inte specificerar, varken beträffande deras innehåll eller beträffande den tid som denne har lagt ned på dem, vilket innebär att det är omöjligt för konsumenten att kontrollera dels att den uttagna avgiften överensstämmer med det som avtalats,

eller med avgiftstaxan, eller, under alla förhållanden, med vad som är rimligt för den typ av tjänst som tillhandahållits, dels att olika tjänster inte överlappar varandra och att konsumenten inte betalar för tjänster vars ersättning redan ingår i låneräntan och att näringsidkaren inte tar dubbelt betalt för någon annan tjänst?

2. – Strider det mot principen om transparens att näringsidkaren, när denne marknadsförde den ränta som erbjöds vid hypotekslån riktade till konsumenter, inte också marknadsförde den ”uppläggningsavgift” som måste betalas när det marknadsförda avtalet ingicks, i synnerhet med tanke på att denna avgift utgjorde en känd, på förhand bestämd och oföränderlig procentsats av det beviljade lånebeloppet, oavsett vilket detta belopp var?

3. – Om prövningen av låneansökan och åtgärder i samband med den, insamling och analys av uppgifter om sökandens kreditvärdighet och dennes återbetalningsförmåga under lånets hela löptid samt bedömningen av de säkerheter som erbjuds är några av de tjänster som uppläggningsavgiften täcker när låneansökan godkänns och låneavtalet ingås, och om dessa tjänster inte debiteras om låneansökan avslås, kan det då anses röra sig om tjänster som är utmärkande för bankverksamheten, som ingår i dess säkerhetsprotokoll och som banken måste bekosta, i den mening som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet?

4. – Om uppläggningsavgiften utgör ersättning för tjänster som inte är utmärkande för långivarens verksamhet och den därför ska erläggas utöver låneräntan, borde då inte långivaren på grund av detta lämna konsumenten en faktura med specifikationer och mervärdesskatt för alla tjänster som har tillhandahållits?

5. – Strider det mot principen om transparens att en näringsidkare som tagit ut en uppläggningsavgift som ersättning för ett antal mycket konkreta tjänster inte innan avtalet ingicks fastställde en prislista med timpriset för var och en av dessa tjänster och överlämnade denna till konsumenten, så att konsumenten på förhand skulle kunna få kännedom om den slutliga kostnaden för låneavtalet och kunna jämföra priset för dessa tjänster med de priser som andra näringsidkare erbjuder?

6. – Är det förenligt med principen om transparens att näringsidkaren tar betalt för ett antal mycket konkreta tjänster som är nödvändiga för det avtal som parterna önskar ingå, i form av en procentuell andel av det totala beviljade lånebeloppet, vilket innebär att samma tjänst, som tillhandahållits av samma antal personer och under samma tid, faktureras som ”uppläggningsavgift” med olika belopp beroende på vilket lånebelopp som beviljats i varje enskilt fall?

7. – Ska artikel 4.2 i direktiv 93/13/EEG tolkas på så sätt att den utgör hinder för en kontroll av om kravet på transparens har iakttagits som innebär att utgångspunkten för en oskälighetsprövning av avtalsvillkor rörande uppläggningsavgift är om avgiften överstiger ett visst belopp som bygger på statistik över uppläggningsavgifter som hämtats från internet?

8. – Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13/EEG tolkas på så sätt att de utgör hinder för en nationell rättspraxis som innebär att bedömningen av om uppläggningsavgiften är oproportionerlig görs på grundval av statistikuppgifter om uppläggningsavgifter som tillämpades i Spanien vid en tid då det inte gjordes någon oskälighetsprövning av avtalsvillkor rörande uppläggningsavgift?

9. – Strider det mot effektivitetsprincipen att näringsidkaren i avtal som ingåtts innan Konungariket Spanien hade införlivat direktiv 2014/17/EU med nationell rätt tar ut en uppläggningsavgift som utgör ersättning för kontrollen av den potentiella låntagarens kreditvärdighet och bedömningen av låneutsikterna, när dessa bedömningar efter införlivandet av direktivet inte längre får medföra några kostnader för den potentiella låntagaren?

10. – Ska artikel 3.1 i direktiv 93/13/EEG tolkas på så sätt att den utgör hinder för en nationell rättspraxis som den som följer av Tribunal Supremos dom 816/2023 av den 29 maj 2023, enligt vilken det vid en oskälighetsprövning av ett avtalsvillkor rörande ”uppläggningsavgift” inte krävs att det i villkoret anges vilka tjänster som uppläggningsavgiften utgör ersättning för eller vilket pris som tas ut, och att det vid denna oskälighetsprövning bara prövas huruvida det aktuella villkoret tydligt anger det belopp som konsumenten ska betala och att det inte överskrider den gräns som fastställts för att uppläggningsavgiften ska anses vara oproportionerlig?

Anförda unionsbestämmelser

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, skälen 12, 13, 19, 20 och 24 samt artiklarna 3, 4, 5, 6 och 7.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otilbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden, artikel 7.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet, bilaga II, del B, avsnitt 4, punkt 3 första meningen.

Anförda nationella bestämmelser

I bestämmelserna om insyn i banker i spansk rätt behandlas uppläggningsavgifter på ett speciellt sätt som skiljer sig från övriga bankavgifter. I punkt 4 i bilaga II till förordning av den 5 maj 1994 om tydliga finansiella villkor för hypotekslån (Orden de 5 de mayo de 1994, sobre transparencia de las condiciones financieras de los préstamos hipotecarios) föreskrevs följande:

”1. Uppläggningsavgift. — Alla kostnader som i samband med uppläggningsavgiften uppstår vid låneprövning, lånebeviljande och lånehandläggning

(eller andra liknande kostnader som normalt uppstår i samband med långgivarens beviljande av lån) ska samlas i en enda avgift, kallad uppläggningsavgift, som tas ut som ett engångsbelopp. Uppläggningsavgiftens storlek samt dess utformning och förfallodag ska anges i detta avtalsvillkor. ...

2. Andra avgifter och kostnader som uppstår efter uppläggningsavgiften. — Utöver 'uppläggningsavgiften' får endast följande avgifter tas ut av låntagaren enligt låneavtalet: ... c) Avgifter som på föreskrivet sätt har meddelats Spaniens centralbank i enlighet med bestämmelserna i förordningen av den 12 december 1989 och dess tillämpningsföreskrifter, och som långgivaren tar ut för att tillhandahålla en särskild tjänst som normalt inte ingår i lånehandläggningen.”

Denna skillnad i behandling mellan uppläggningsavgifter och andra bankavgifter behövs i den ursprungliga lydelsen av lag 2/2009 av den 31 mars 2009 om reglering av konsumentavtal om lån eller hypotekslån samt reglering av avtal om förmedlingstjänster för ingående av låne- eller kreditavtal (Ley 2/2009, de 31 de marzo, por la que se regula la contratación con los consumidores de préstamos o créditos hipotecarios y de servicios de intermediación para la celebración de contratos de préstamo o crédito). I artikel 5 i den lagen föreskrevs följande om skyldigheter avseende insyn gällande taxor för avgifter och kostnader:

”1. Företagen bestämmer själva de förmedlingsavgifter, villkor och kostnader som kan övervältras på konsumenterna, utan någon annan inskränkning än de som anges angående oskäligen avtalsvillkor i denna lag, i lag av den 23 juli 1908 och i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 av den 16 november 2007 om oskäligen avtalsvillkor. Förmedlings- eller kompensationsavgifter samt ersättningsgilla kostnader – inklusive rådgivningsverksamhet – ska anges om och i förekommande fall när de ska tas ut. Förmedlings- eller kompensationsavgifter samt sådana kostnader som övervältras på kunden ska motsvara faktiskt levererade tjänster eller faktiskt uppkomna kostnader. Någon förmedlingsavgift eller annan avgift får inte tas ut för sådana tjänster som inte uttryckligen beställts eller godkänts av kunden.

2. Följande är undantaget från ovanstående stycke: ... b) Vid hypotekslån för bostäder ska uppläggningsavgiften, som tas ut som ett engångsbelopp, omfatta alla kostnader för prövning, beviljande och handläggning av hypotekslånet eller andra liknande kostnader som normalt uppstår i samband med företagets beviljande av lån. Vid lån i utländsk valuta ska uppläggningsavgiften även omfatta valutaväxlingsavgift i samband med den första utbetalningen av lånet. Övriga avgifter och kostnader som kan övervältras på konsumenten och som företaget tar ut på dessa lån, ska avse tillhandahållandet av en annan särskild tjänst än det normala beviljandet och förvaltningen av lånet.”

Detta regelverk finns för närvarande i lag 5/2019 av den 15 mars 2019 om fastighetskreditavtal, i vilken artikel 14, som rör regler om transparens vid marknadsföring av fastighetslån, har följande lydelse:

”3. Kostnader får bara övervältras och avgifter bara tas ut för tjänster som har samband med de lån som uttryckligen har sökts eller godkänts av en låntagare eller potentiell låntagare, och under förutsättning att de avser faktiskt levererade tjänster och uppkomna kostnader som kan styrkas.

4. Om avtal ingås om en uppläggningsavgift ska den tas ut som ett engångsbelopp och omfatta alla kostnader för låneprövning, lånebeviljande och lånehandläggning eller andra liknande kostnader som normalt uppstår i samband med långivarens beviljande av lån. Vid lån i utländsk valuta ska uppläggningsavgiften även omfatta valutaväxlingsavgift i samband med den första utbetalningen av lånet.”

Tillämpliga i förevarande mål är även kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 av den 16 november 2007 om godkännande av den omarbetade lydelsen av den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare samt andra kompletterande lagar (Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias) (artiklarna 8 b och d, 60, 80, 82 och 83), lag 26/88 av den 29 juli 1988 om bestämmelser för och kontroll av kreditinstitut (Ley 26/88, de 29 de julio, sobre disciplina e intervención de entidades de crédito), lag 7/1998 av den 13 april 1998 om allmänna avtalsvillkor (Ley 7/1998, de 13 de abril, sobre condiciones generales de la contratación) (artiklarna 3, 8.1, 8.2, 5.5, 7 och 10) samt civillagen (Código Civil) (artikel 1 303).

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i målet vid den nationella domstolen

- 1 Den 22 januari 2010 ingick käranden ett avtal om hypotekslån med svaranden som uppgick till högst 168 200 euro och med en amorteringstid på 30 år med 360 månatliga avbetalningar. Villkoren i avtalet innefattade punkt 4, som rörde uppläggningsavgiften och som hade följande lydelse: ”För lånet ska erläggas en uppläggningsavgift på NOLL KOMMA TRETTIOFEM PROCENT av det ursprungliga lånebeloppet. LÅNTAGAREN ska erlægga avgiften som ett engångsbelopp vid undertecknandet av denna handling.” Följaktligen betalade käranden en uppläggningsavgift på 588,70 euro när avtalet ingicks.
- 2 Den 6 april 2022 väckte käranden talan vid den hänskjutande domstolen och yrkade bland annat att uppläggningsavgiften skulle förklaras vara oskälig.

Parternas huvudargument

- 3 Käranden anser att uppläggningsavgiften är oskälig. Käranden anser bland annat att Tribunal Supremos (Högsta domstolen, Spanien) praxis (närmare bestämt i dess dom 816/2023 av den 29 maj 2023 (ES:TS:2023:2131)) inte är förenlig med EU-domstolens praxis (bland annat dom av den 16 juli 2020, Caixabank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578, och

dom av den 16 mars 2023, Caixabank (Låneuppläggningsavgift), C-565/21, EU:C:2023:212).

- 4 Svaranden anser att uppläggningsavgiften inte är oskäligen. Svaranden anser bland annat att Tribunal Supremos ovannämnda praxis är fullt förenlig med EU-domstolens ovannämnda praxis och att EU-domstolen redan har klarat ut de oklarheter som förelåg rörande uppläggningsavgiften.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 5 I dom av den 16 juli 2020, Caixabank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578), uttalade sig EU-domstolen, med anledning av två begäranden om förhandsavgörande från domstolar i första instans, om uppläggningsavgifter i Spanien. EU-domstolen slog bland annat fast följande i punkterna 2 och 3 i domslutet:

”2) Artiklarna 3, 4.2 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de avtalsvillkor som omfattas av begreppet ’avtalets huvudföremål’ ska förstås som de villkor som fastställer de huvudsakliga prestationerna i detta avtal och som, som sådana, kännetecknar avtalet. De avtalsvillkor som är av underordnad betydelse i förhållande till dem som utgör själva kärnan i avtalsförhållandet kan däremot inte omfattas av detta begrepp. Att en uppläggningsavgift ingår i den sammanlagda kostnaden för ett hypotekslån kan inte vara avgörande för att uppläggningsavgiften utgör en väsentlig del av hypotekslånet. En domstol i en medlemsstat är under alla omständigheter skyldig att kontrollera att ett avtalsvillkor som avser avtalets huvudföremål är klart och begripligt formulerat, oavsett om artikel 4.2 i direktivet har införlivats med rättsordningen i denna medlemsstat eller ej.

3) Artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor i ett låneavtal mellan en konsument och ett finansinstitut som innebär att konsumenten ska betala en uppläggningsavgift är ägnat att medföra en i strid med kravet på god sed betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, om finansinstitutet inte visar att denna avgift motsvarar faktiskt levererade tjänster och för finansinstitutet uppkomna kostnader. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva detta.”

- 6 Tribunal Supremo ansåg emellertid att EU-domstolens dom byggde på en förvrängd beskrivning av den spanska nationella lagstiftningen och av Tribunal Supremos egen praxis. Följaktligen beslutade Tribunal Supremo att begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen (mål C-565/21).
- 7 I den begäran om förhandsavgörande påpekade Tribunal Supremo att vad, för det första, beträffar beskrivningen av den nationella lagstiftningen, återgavs i begärandena om förhandsavgörande bara den del av bestämmelserna där det angavs att bankens avgifter ska motiveras med en faktiskt tillhandahållen tjänst. Däremot utelämnades de spanska bestämmelserna om transparens inom

bankväsendet i vilka uppläggningsavgiften har reglerats särskilt och där det föreskrivs ett regelverk för den avgiften som skiljer sig väsentligt från regelverket för övriga bankavgifter. Vad, för det andra, beträffar beskrivningen av Tribunal Supremos praxis, påpekade den domstolen att det hade hävdats för EU-domstolen att det fanns en ”nationell rättspraxis som innebär att villkoret om den så kallade uppläggningsavgiften per automatik inte omfattas av prövningen av om kravet på transparens är uppfyllt”, trots att det i själva verket inte finns någon sådan rättspraxis.

- 8 Tribunal Supremo angav att vad den i själva verket slog fast i sin dom 44/2019, var att villkoret om uppläggningsavgift inte är oskäligt om det klarar prövningen om kravet på transparens är uppfyllt, det vill säga om det är klart och begripligt i den vida mening som följer av EU-domstolens praxis.
- 9 Vad beträffar prövningen av det aktuella avtalsvillkoret uppfyller kravet på transparens, slog Tribunal Supremo i dom 44/2019 fast att de bestämmelser som reglerar uppläggningsavgiften syftar till att säkerställa en sådan transparens (att alla avgifter för olika åtgärder som vidtas i samband med beviljandet av lånet eller krediten läggs samman till en, att den ska erläggas som ett engångsbelopp, att konsumenten ska informeras om att den finns innan avtalet ingås och att den inkluderas i beräkningen av den årliga effektiva räntan).
- 10 Tribunal Supremo påpekade vidare att det i dess dom 44/2019 redovisades andra skäl som visar att villkoret i fråga är öppet. För det första känner de konsumenter som är intresserade av att ingå avtal om ett lån eller ett hypotekslån i allmänhet till att bankerna i de allra flesta fall tar ut en uppläggningsavgift förutom låneräntan. För det andra är banken, enligt bestämmelserna om de standardiserade upplysningsformulären, skyldig att upplysa potentiella kunder om att detta villkor finns och det brukar i själva verket vara en av de faktorer som bankernas reklam handlar om. För det tredje är det en avgift som ska erläggas i sin helhet vid lånets början, vilket innebär att en genomsnittlig konsument särskilt uppmärksammar den som en viktig del av den ekonomiska uppoffring som upptagandet av lånet innebär. För det fjärde gör villkorets utformning, placering och uppbyggnad att slutsatsen kan dras att det utgör en viktig del av avtalet.
- 11 Tribunal Supremo angav också att det utöver detta kunde hänvisas till flera uttalanden från EU-domstolen till stöd för hela detta resonemang. Det följer av fast praxis från EU-domstolen, för det första, att när uppläggningsavgiften är känd på förhand och när avgiftens storlek eller metoden för att beräkna den och den tidpunkt då den ska erläggas anges tydligt, så att det är möjligt för kunden att bedöma de ekonomiska konsekvenserna, och det på vederbörligt vis betonas att denna avgift finns, bör den anses ha klarat transparensprövningen, även om det inte närmare anges vilka tjänster eller åtgärder som vidtagits, under förutsättning att konsumenten på grundval av avtalet i dess helhet på ett rimligt sätt kan förstå eller sluta sig till arten av de tjänster som faktiskt tillhandahålls.

- 12 Tribunal Supremo anser att det i detta sammanhang kan hänvisas till förslaget till avgörande av generaladvokaten Hogan i mål C-621/17, Kiss och CIB Bank, EU:C:2019:411, vad beträffar den så kallade ”uppläggningsavgiften” (punkterna 16, 37 och 38), EU-domstolens dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820 (punkterna 38, 39 och 45), den dom som EU-domstolen meddelade i de förenade målen C-224/19 och C-259/19 (punkt 68), samt EU-domstolens dom av den 3 september 2020, Profi Credit Polska, förenade målen C-84/19, C-222/19 och C-252/19, EU:C:2020:631 (punkt 75).
- 13 Vidare menar Tribunal Supremo att om de tjänster som har tillhandahållits som motprestation omfattas av de tjänster som tillhandahållits i samband med förvaltningen eller utbetalningen av lånet eller krediten och avgiftens storlek inte är oproportionerlig, påverkar ett villkor om sådana avgifter eller kostnader inte på ett ogynnsamt sätt konsumentens rättsliga ställning och det medför heller inte en i strid med kravet på god sed betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten. I detta sammanhang kunde det åter hänvisas till EU-domstolens dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820 (punkterna 54–56).
- 14 Avslutningsvis bad Tribunal Supremo EU-domstolen att beakta att efter dess dom i de förenade målen C-224/19 och C-259/19, har många spanska domstolar fortsatt att tillämpa den hänskjutande domstolens praxis rörande uppläggningsavgifter, eftersom de ansett att förutsättningarna som låg till grund för den domen inte överensstämde med spansk rätt, medan andra spanska domstolar har tolkat det på så sätt att det i den domen slogs fast att den hänskjutande domstolens praxis är oförenlig med unionsrätten inom detta område.
- 15 Den 16 mars 2023 meddelade EU-domstolen dom i mål C-565/21, Caixabank (Låneuppläggningsavgift), EU:C:2023:212.
- 16 Den 29 maj 2023 avgjorde Tribunal Supremo i sin dom 816/2023 (ES:TS:2023:2131) det mål i vilket den domstolen hade framställt begäran om förhandsavgörande i mål C-565/21, och fastställde de kriterier som ska tillämpas för att avgöra om uppläggningsavgiften är giltig, inte generellt, utan genom att pröva den i varje enskilt fall.
- 17 Den hänskjutande domstolen i förevarande mål anser att Tribunal Supremo i dom 816/2023 inte beaktade alla de punkter i EU-domstolens dom av den 16 mars 2023, Caixabank (Låneuppläggningsavgift), C-565/21, EU:C:2023:212, som handlar om prövningen av huruvida ett villkor om låneuppläggningsavgift är oskäligt. Den hänskjutande domstolen vänder sig särskilt mot att Tribunal Supremo i sin dom utgår från truismen att uppläggningsavgiften inte är oskälig i sig och därefter bara inriktar sig på två aspekter som ligger till grund för dess slutsats att avgiften i fråga inte är oskälig i det konkreta fallet, nämligen
 - att de tjänster som denna avgift utgör ersättning för inte redan ingår i andra poster som debiteras konsumenten och

- att det debiterade beloppet (845 euro) för ett kapitalbelopp på 130 000 euro inte är oproportionerligt, eftersom det utgör 0,65 procent av kapitalbeloppet och enligt den statistik rörande den genomsnittliga uppläggningsavgiften i Spanien som finns tillgänglig på internet, brukar den ligga på mellan 0,25 och 1,50 procent.

ARBETSDOKUMENT